

A LENGYEL KÖZOKTATÁS SZERKEZETI REFORMJA

1990 előtt a lengyel oktatási rendszer – szerkezetében és működtetésében is – igen hasonló volt a korabeli magyar rendszerhez. **1990-től azonban fokozatos decentralizáció** kezdődött el az irányításban és a fenntartás módjában – akkor még az intézményrendszert és az oktatás tartalmát érintő változások nélkül. **Az oktatás szerkezeti és tartalmi reformjával kapcsolatos elképzelések 1998-ban** fogalmazódtak meg. A reformokkal egyrészt a belátható közelségbe kerülő uniós csatlakozás által támasztott szakmai elvárásokhoz kívántak igazodni, másrészt a folyamatosan csökkenő gyereklétszám következtében kialakuló problémákat kívánták kezelni. Az oktatás reformja időben egybeesett a közigazgatás átalakításával, és azzal rendszer szinten összehangolt formában valósult meg.

Az irányítást, az iskolaszervezetet és az iskolai tananyag tartalmát egyaránt érintő oktatási reform **legfontosabb irányai** a következők voltak:

- Az oktatás korábban megindult *decentralizációs folyamatának kiterjesztése* az intézményrendszer egészére – ide értve az élethosszig tartó tanulási központjait, a pszichológiai és pedagógiai támogató központokat, a tanárképző főiskolákat és a pedagógus-továbbképző intézményeket, valamint a pedagógiai könyvtárakat is.
- *Az iskolaszervezet átalakítása*: a régi 8 évfolyamos általános iskola helyett, egy két ciklusból álló, 6 + 3 éves alapozó képzési rendszer létrehozása, amelyre egy többféle továbbtanulási irányt kínáló középfokú rendszer épül rá.
- *Az iskolai körzetek, illetve hálózatok újjászervezése* – különös tekintettel a falusi térségekben működő intézmények minőségének javítására, valamint az iskolabuszok rendszerének a korszerűsítésére.
- Az iskolák működési feltételeinek javítása, különös tekintettel az *épületek* karbantartására és az *infrastruktúra modernizálása* – elsősorban az intézmények modern számítógépekkel és internet-csatlakozással való ellátása terén.
- *Tantervi reform*, amelynek fő célja egy új típusú egyensúly létrehozása létre hozása az ismeretek közvetítése, valamint a képességek fejlesztése és az attitűdök formálása között a bemeneti elvárások rendszerében – az alapvetően memorizálásra épülő korábbi gyakorlattal szemben.
- *A tanulói teljesítmény értékelésének megújítása*, s ennek részeként egy több lépcsős külső vizsgarendszer kialakítása.
- *A tanári szakmai előmenetel új rendszerének kialakítása*, és egy ezzel összhangban álló javadalmazási rendszer kidolgozása.
- *A pedagógus-továbbképzés rendszerének megújítása*.
- *Az oktatás finanszírozási rendjének* olyan jellegű átalakítása, amely közvetlen kapcsolatot teremt az egyes oktatási intézményekbe járó gyerekek száma, az ott folyó munka körülményei, valamint az intézménynek juttatott állami pénzügyi források között.

Az egész életen
át tartó tanulás
programja

A reformok nagy része **az 1999/2000. tanévtől** kezdve **felmenő rendszerben** épült be a közoktatásba a 2004/2005. tanévig. A tapasztalatokon nyugvó, kisebb-nagyobb szabályozási korrekciókra azonban az ezt követő években is több alkalommal sor került. Ám ezek nem változtatták meg a kialakuló új rendszer lényegét, csupán finomították azt.

Iskolaszervezet átalakításának központi gondolata **a komprehenzív jelleg erősítése, a korai szelekciós mechanizmusok kiiktatása és az oktatás rendszerének egységesítése** volt. A reform részeként a kötelező oktatás időtartamát egy iskolai előkészítő évfolyammal egészítették ki. A korábbi nyolcosztályos általános iskolát egy hatosztályos elemi iskolából és egy háromosztályos felső tagozatból álló intézménytípussá alakították. Ez az újonnan létrejövő **felső tagozat** volt **a reform legfontosabb szerkezeti eleme**. Nem egyszerűen az történt ugyanis, hogy az általános iskola időtartamát egy évvel meghosszabbították, hanem az, hogy ezt a szakaszt teljesen új szerepkörrel ruházták fel, és új tananyagokkal látták el. Az új rendszerben erre a kilencosztályos alapképzésre épült rá a különféle tanulási irányokat kínáló, és csekély mértékben szintén megújított szerkezetű középfokú képzés. A középfokú és a felsőoktatás közé pedig számos olyan új intézményi elem épült be, amelyek révén ma – az egész életen át tartó tanulás európai alapelveivel összhangban –, a lengyel oktatási rendszerben ma elvben biztosított, hogy **zsákutcák nélkül** lehessen végighaladni **az óvodától akár a doktori képzésig**.

Alapvetően az új felső tagozathoz kapcsolódóan, a reform fontos pedagógiai és **módszertani kultúraváltást** is elindított a lengyel közoktatásban. A korábban használt központi tanterv és tanmenetek helyett ekkor született meg az ország első **nemzeti alaptanterve**. A dokumentum a tartalmi szabályozást korábban jellemző enciklopédikus ismeretközpontúság helyett, az ismeretekkel egyenrangú szerepet szánt a **képességek fejlesztésének**, illetve a problémák megoldásához kapcsolódó tanulásnak, és **a megismerési folyamatot a tanulói tapasztalatokhoz kívánta közelíteni**. Az alaptanterv elvárásai között ezért az ismeretek mellett számos gyakorlati készség-képesség leírása is megjelent. Fontos új vonás volt az is, hogy a korábbi tantárgyak helyett – a magyar műveltségterületekkel rokonítható – 21, részben **interdiszciplináris** jellegű szakirány, valamint számos **kereszttantervi** fejlesztési terület leírása jelent meg a tantervben, rögzítve a különböző tantervi területek egymáshoz való kapcsolódási módjait is.

Az alaptanterv azonban csak az ismeretkörök és képességekvetelmények országosan egységes, általános elvárásrendjét rögzítette. A **részletes követelményrendszert, a helyi igények és lehetőségek figyelembevételével** maguk az iskolák dolgozhatták ki. A tantervi **implementáció** során három lehetőség közül választhattak: létrehozhatták saját helyi tantervüket, átvehettek a minisztérium által ajánlott – és nagyobb részt tankönyvkiadók által készített, akkreditált – tantervek valamelyikét, vagy saját igényeik szerint kombinálhatták e két megoldás elemeit egymással.

A helyi tantervkészítés szakmai támogatása érdekében, célzott továbbképzések keretében **nagyszámú helyi tanterv-készítési szakértőt képeztek ki**. Ők segítsék az iskolai tantervek megszületését, irányítva a pedagógusok és az intézményvezetők tevékenységét, és egyben felelősséget is vállalva az elkészülő helyi tantervek szakmai minőségéért. Egy szakértő általában egy iskola tantervéért volt felelős, de kisebb intézmények esetén több tantestület tevékenységét is koordinálhatta.

A reform részeként tehát kétszintű bementi tartalmi szabályozás alakult ki Lengyelországban, ami – a módszerek és a taneszközök szabad megválasztásával társulva –, jelentős mértékű szakmai autonómiát biztosított az iskoláknak. Mindezzel párhuzamosan azonban létrejött **a kimeneti szabályozás új rendszere** is – az új intézményszerkezethez illeszkedő, külső

Az egész életen
át tartó tanulás
programja

értékelési és vizsgarendszer –, amely az alaptanterv normáira épülve, **az intézményi szakmai mozgástér növekedésével párhuzamosan tudja biztosítani az oktatáspolitikai célok hatékony érvényesülését.**

A reformhoz kapcsolódóan, az alaptanterv elvárásainak megfelelő **új tananyagok** sokasága került piacra. Újrafogalmazták a legfontosabb **tanári kompetenciákat** is, amelyek a következő nagy kategóriákba rendezték a pedagógusokkal szembeni elvárásokat: morális attitűdök, professzionális képességek, tanítási tapasztalatok, folyamatos képzés és belső igény a megújulásra. Az országos hatókörű **Pedagógus-továbbképző Intézet** számos különféle programmal támogatta a megújulás folyamatát. Ezek közül a legátfogóbb jellegű az **Új Iskola program** volt, amely az alábbi négy tartalmi részterületet célozta meg:

- az iskolai *értékelés* szakszerűbbé tételét,
- a tantárgyakat felváltó *szakirányok* rendszerének elfogadtatását a pedagógusokkal, és az új szemléletet igénylő munkára való felkészítésüket,
- a *helyi tantervkészítés* módszertanának kidolgozását és a pedagógusok felkészítését az e tevékenységben való részvételre,
- az alaptanterv közös követelményei alapján készülő *kereszttantervi fejlesztési* programok kidolgozását.

A reform nagy részét 2004-ig következetesen végigvitte az oktatási kormányzat. Az uniós csatlakozást követő, 2004-2007 közötti **első lengyel HEFOP** program így már nem a közoktatás átalakítására, hanem a szakképzési rendszer és a pályaorientáció fejlesztésére, az élethosszig tartó tanulás támogatására és a felnőttképzésre irányulhatott.